

potiče, uglavnom, iz nekoliko većih familija, a to su: Nujići, Majići, Pandže i Vrdoljaci. Ove su familije, pretežno, svoju djecu upućivale za svećenički poziv, jednim dijelom iz tradicije, a drugim zbog povoljnih uslova, besplatnog školovanja koje je Crkva davala, čime je, ujedno, rješavan ne mali socijalni i ekonomski problem a naročito kod roditelja sa velikim brojem djece. Selo je dalo i velikog pjesnika Antuna Branka Šimića i brata mu Stanislava.

Zbog vrlo teškog ekonomskog i socijalnog stanja stanovnici Drinovaca masovno su napuštali selo i odlazili u razne krajeve zemlje, a najviše u inostranstvo, i to pretežno u Južnu i Sjevernu Ameriku, zatim u Kanadu, Novi Zeland i Australiju. Računa se da je samo u Belgiji bilo oko 200 za rad sposobnih Drinovčana. Za odlazak u inostranstvo državne vlasti pravile su velike smetnje. Najčešće vlast seljacima nije davala odgovarajuće isprave pa su bili primorani da ih uz velike pare pribavljaju na «crno», i to uglavnom u Imotskom.

Teško ekonomsko, socijalno i političko stanje stvaralo je pogodno tlo za djelovanje raznih ekstremnih desnih snaga: frankovaca, klerikalaca, nacionalista, šovinista, a svima je politička platforma bila antisrpska, antižidovska i antikomunistička. Srbima, židovima i komunistima su pripisivali sva zla koja su se događala. Ovo stanje je utjecalo da je u Drinovcima, još 1938. godine formirana ustaška organizacija koja je, kako se računa, u samom početku imala oko 40 članova.

Ustašku organizaciju u Drinovcima formirao je ustaški emigrant Balija Boban, rođen u susjednom selu Sovićima. Kako se priča, on je zbog te organizacije iz Italije tri puta ilegalno dolazio u Drinovce, i to da bi razgovarao sa određenim ljudima, da bi ih politički obradio. Prva najaktivnija i intelektualno najjača osoba ustaške orijentacije iz ovog sela bio je fra Radoslav Glavaš, profesor Širokobriješke gimnazije (fra Radoslav Glavaš bio je ustaški doglavnik i ministar u

Pavelićevoj vladi). Pored drugih mještana, članova ustaške ćelije, bili su neki svećenici rođeni u ovom selu, i to: don Jure Vrdoljak Bišćević, župnik u Studencima, don Iija Tomas, župnik u Klepcima, fra Križan Pandžić i fra Julije Kožulj. Rukovodilac ustaške organizacije u Drinovcima bio je Nikola Vrdoljak, stolarski obrtnik, inače, nakon okupacije zemlje ustaški natporučnik u Francetićevoj «Crnoj legiji» i jedno vrijeme jasenovački ustaša. Zakletvu su izvršili nad križom, kamom i bombom u župskom uredu u Drinovcima pred fra Julijem Kožuljom.

Kao ni u jednom drugom selu ustaška organizacija u Drinovcima imala je i ustaške uniforme; s vremena na vrijeme bi ih oblačili, u njima se pojavljivali u brdima i seoskim ogradama, pokazivali se pojedinim seljacima, stvarali određenu psihozu i o tome bi se u selu i okolini naveliko pričalo.

U predratnom vremenu u Drinovcima su postojale vrlo slabe, ili bolje reći nikakve, organizirane političke snage lijeve, demokratske, orijentacije. U vrijeme Oktobarske revolucije u Rusiji, jedan broj ljudi nekadašnjih pripadnika austrougarske vojske, nalazio se u ruskom zarobljeništvu, te kad su, nakon završetka rata, došli kućama, svakako pod utjecajem onoga što su tamo vidjeli i doživjeli, sa sobom su donijeli nekakve maglovite, nejasne, ideje o socijalizmu i komunizmu. U 1937. godini dolazi do okupljanja manjeg broja ljudi, i to zajedno iz Drinovaca i Sovića koji su u svojim pogledima i rezonovanjima imali neku zajedničku, lijevu, političku orijentaciju i sebe su smatrali komunistima. Te ljude okupili su Stjepan Sulić i Petar Galić, obadvojica iz sela Sovića. Jedan sastanak tih ljudi održan je u Drinovcima, u Tomasovoj mahali, u Staroj kući, a prisustvovali su mu: Stjepan Prlić, Petar Sulić, Stjepan Sulić, svi iz Sovića; Mirko Rogić, Petar Pandžić Vatica i Petar Grgić iz Drinovaca. Na ovom sastanku, pored tema političkog sadržaja, zajednički su čitali brošuru od Vase Pelagića «Umovanje zdravog razuma». Neki iz ove grupe

Svjedočenja Jure Galića potvrđuju da pozitivne promjene u društvu i njihova istorija dozrijevaju u dubini društvenog organizma kao izraz iskonske potrebe za pravdom i odnosima u svijetu po mjeri čovjeka. Stoga su progresivne i emancipatorske snage sukobljene sa ideološkom zasljepljenošću i fanatizmom «gomile» ili sa ideologijom samozvanih lidera koji brane stečene privilegije i društvenu praksu zasnovanu na nasilju. U oba slučaja riječ je o pervertiranom odnosu prema realnosti, o političkoj praksi koja nije došla do svijesti o potrebi formulisanja razumnih i kritičkih snova ideologije, kao i o nužnosti vladavine pravnih načela u ustanovama društva...

Rukopis knjige Jure Galića ima i izvanrednu dokumentarnu vrijednost. Autor poimenice navodi sva mjesta, ljude, datume; ne ustručava se da imenuje zločince (jer je bio svjedok i očevidac), seljake, trgovce, činovnike, vojna lica, sveštenike sve koji su unosili nemir i paniku govoreći o ugroženosti i spiskovima za likvidaciju, sve koji su zagazili u zločin, među kojima je bilo vjernih slugu prethodnog režima...

Opsežni rukopis Jure Galića, po širini zahvata i produbljenom poznavanju materije, po humanom odnosu prema složenim i kontroverzним zbivanjima predstavlja izvanredno istorijsko svjedočenje i tragično i herojsko u istom mah, ispunjeno užasima pred prizorima stradanja i prožeto nadom da razum i ljudska dobrotu mogu pronaći puteve spasa i humanih rješenja.

Iz recenzije Nikole Kovača.

... ovo svjedočenje ima stvarno značaj iskaza svjedoka zbivanja, učesnika maltene u svemu što je u ratu do februara 1945. bilo vrijedno da se zabilježi u zapadnoj Hercegovini. To svjedočenje zaslužuje da se prihvati kao prilog istoriji Bosne i Hercegovine, posebno naravno zapadne Hercegovine, jer se u njemu mogu naći dosta objektivna tumačenja brojnih tadašnjih događanja, a tu su mnoga imena ljudi koji su bili učesnici i na jednoj i na drugoj strani, posredno ili neposredno, što je, dakle, svojevrsna dokumentacija. Ukazujem i na to da autorovo kazivanje ima i sve literarne kvalitete, posebno u dijalozima i opisu sredine i prostora kuda se sve kretao sa dnevnim i noćnim zadacima, a i više borbenih okršaja u kojima umalo nije ostao bez glave.

Iz recenzije Advana Hozića.

Jure Galić

VRIJEME I LJUDI (SVJEDOČENJE)

Svjetlostkomerc d.d.
2005. god.